Eija Hagelberg/BSAG
1.12.2021

BSAG:n lausunto Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Aika: 2.12.2021 klo 10.00
Asia: O 44/2021 vp Meren- ja vesienhoidon tila nyt: Vesiensuojelun tehostamisohjelma – Veden vuoro ja Saaristomeri-ohjelma

Baltic Sea Action Group (BSAG) kiittää mahdollisuudesta asiantuntijalausuntoon ja lausuu seuraavaa:

Kiitämme hallitusta päätöksestä käynnistää Saaristomeri-ohjelma, jonka tavoitteena on vähentää Saaristomeren valuma-alueen hajakuormitusta niin, että alue saadaan pois Itämeren suojelukomission (HELCOM) pahimpien kuormittajien hot spot -listalta viimeistään vuonna 2027. Saaristomeri-ohjelman ydinviesti on Saaristomeren valuma-alueen hajakuormitus.

BSAG:n näkemys on, että ohjelmassa tulisi huomioida etenkin:

- CAP-suunnitelma

BSAG:n mielestä on harmillista, että näillä näkymin CAP-suunnitelma pitää hyväksyä jo ennen kuin Saaristomeri-ohjelman toimet ja aikataulu on valmis. Juuri nyt on ensiarvoisen tärkeätä huolehtia siitä, että tuleva CAP-suunnitelma antaa mahdollisuudet tehdä kaikki ne asiat, jotka mahdollistaisivat Saaristomeren saamisen pois HELCOMin hot spot -listalta vuoteen 2027 mennessä. BSAG:n mielestä tehokkaita CAP-ohjelmaluonnoksessa mainittuja maatalouden ravinnekuormitusta vähentäviä toimenpiteitä, ovat mm. talviaikainen aito kasvipeitteisyys, maanparannuskasvien ja kerääjäkasvien käyttö, lannan ravinteiden tasaisempaan jakautumiseen tähtäävät toimet, suojavyöhykkeet sekä ravinteiden käyttöä tehostavat ja maan kasvukuntoa parantavat investoinnit. On tärkeää huolehtia, että toimenpiteet kohdennetaan oikein, ja ovat houkuttelevia viljelijöille.

Saaristomeri-ohjelmalla on mahdollisuus vaikuttaa edellä mainittujen, CAP-ohjelmalla rahoitettavien toimenpiteiden käyttöön ja kohdentamiseen mm. tarjoamalla ohjelman kautta koulutusta ja tietoa viljelijöille, neuvojille, maanomistajille ja viranomaisille. Lisäksi ohjelman kautta voisi tarjota mahdollisuuksia uusien innovaatioiden luomiseen ja käytännönläheiseen pilotointiin, mutta myös tehokkaiksi todettujen, käytössä jo olevien toimenpiteiden skaalaamiseen.

- Maanparannusaineet

Ympäristöministeriön toimialalla valtion talousarviossa on esitetty rahoitettavaksi kipsin käyttöä laajasti Saaristomeren valuma-alueen pelloilla. Kipsi ja muut maanparannusaineet ovat nopeatehoista ensiapua ravinnekuorman vähentämiseksi, ja tuovat lisäapua Saaristomeren saamiseksi pois HELCOM hot spot-listalta vuoteen 2027 mennessä. **Kipsin rinnalle olisi otettava käyttöön maanparannuskuidut sekä rakennekalkki.** Niiden tehokkuudesta ravinteiden ja kiintoaineen pysäyttäjinä on riittävää tutkimusnäyttöä. Lisäksi maanparannuskuiduilla ja rakennekalkilla on muita maan kasvukuntoa parantavia vaikutuksia. Kipsi ei sovellu kaikille pelloille, joten valikoimaa laajentamalla voidaan saavuttaa enemmän peltoja, ja saada parempaa vaikuttavuutta nopealla aikataululla.

- **Peltojen kasvukunto - ohjelman kärjeksi**

Saaristomeren sekä laajemmin koko Itämeren ja pintavesien hyvän tilan saavuttaminen vaatii **resurssien suuntaamista peltojen kasvukuntoon ja vesitalouteen**. Vaikka kipsi ja muut maanparannusaineet voivat tarjota ensiapua ravinnehuuhtouman vähentämiseksi, tarvitaan ennen kaikkea pitkäkestoista työtä maan kasvukunnon parantamiseksi. Tämä asia ei saa unohtua, vaan huomio tulee kohdistaa juuri maaperään. Tiivistynyt ja huonorakenteinen pelto ei pidätä vettä, ravinteita, hiiltä eikä kiintoainesta, vaan päinvastoin huonokuntoisilta pelloilta ravinteet huuhtoutuvat vesistöihin. Jos pelto on huonossa kunnossa, muut toimenpiteet menettävät vaikutuksensa. Tämän vuoksi peltojen kasvukuntoon ja vesitalouteen tulisi panostaa laaja-alaisesti. Esimerkiksi salaojitus ja salaojien kunnostus, tiivistymien korjaaminen ja ehkäisy sekä eloperäisen aineen lisääminen peltoon ovat toimenpiteitä, jotka parantavat maan kasvukuntoa. Maatalousmaiden vesitalouden hallinnassa tulisi suosia luonnonmukaista peruskuivatusta.

Ilmastonmuutoksen aiheuttamat äärisäät lisäävät peltojen kunnostustarvetta, mm. talvisateet tulevat yleistymään etenkin eteläisessä Suomessa, myös Saaristomeren valuma-alueella. **Esitämme, että peltojen kasvukunnon ja vesitalouden parantaminen asetettaisiin painopisteeksi Saaristomeri-ohjelmassa, ja siihen varattaisiin riittävästi varoja ohjelman toteutuksessa.**

- Alueellinen kohdentaminen ja erityispiirteiden tunnistaminen

Tavoitteeksi asetettu Itämeren ja vesien hyvän tilan saavuttaminen vaatii toimenpiteiden tehokasta kohdentamista niille alueille, joilla pintavesien ekologinen tila on luokissa tyydyttävä, välttävä ja huono, ja joilla vesien hyvä tila on vaarassa heikentyä (ks. https://www.ymparisto.fi/fi-fi/vesi/pintavesien_tila). Saaristomeren valuma-alueella

pintavesien ekologinen tila kokonaisuutena on ongelmallinen, mutta myös sen sisällä tulisi toimenpiteitä kohdentaa kaikkein huonoimmassa tilassa oleville valuma- ja merialueille. Kohdentamisen lähtökohtana on perusteellinen erityspiirteiden tunnistaminen ja aluetuntemus. Jokaiselle alueelle tulee suunnitella täsmällinen toimintasuunnitelma. Tähän työhön tulee varata rahoja YM:n toimialalta.

- Korkean fosforiluvun pellot erityistarkasteluun

Monilla pelloilla fosforiluku on alhainen, mutta Saaristomeren valuma-alueellakin löytyy peltoja, joissa fosforiluku on erittäin korkea. Näistä pelloista ei ole tarkkaa tietoa, koska tiedot eivät ole julkisia. Osalla näistä pelloista on historia navetan viereisenä peltona, joille on vuosikymmenten ajan ajettu lantaa. Nämä pellot pitäisi saada erityistarkasteluun. Niiden kasvukunto, vesitalous, kemia, fysiikka ja biologia tulisi selvittää. Selvitys voitaisiin tehdä tutkimuksena, johon korkean fosforiluvun omaavien peltojen omistajat lähtisivät mukaan vapaaehtoisesti, saaden samalla arvokasta perustietoa pellon kasvukunnosta. Jos korkean fosforiluvun pellot ovat tiivistyneitä ja huonokuntoisia, ne ovat todennäköisesti suurimpia ravinnekuormituksen lähteitä Saaristomeren valuma-alueella. Tarkastelu vaatii tutkimusta, käytännön sovellusta, viljelijähaastatteluja ja neuvontaa.

- Lannan ravinteiden tasainen jakaantuminen

Alueelliset lantakeskittymät Saaristomeren valuma-alueen läntisissä osissa aiheuttavat ravinnepäästöjä vesistöihin. Lannan käsittelyyn tarvitaan enemmän prosessointia, mutta lisäksi korostamme erityisesti tarvetta **lisätä lannan käyttöön liittyvää yhteistyötä kotieläintilojen ja kasvinviljelytilojen välillä**. Se vähentäisi myös tuontilannoitteiden käyttöä. Vain pieni osa kasvinviljelytiloista käyttää lantaa lannoitteena pelloilla, joten potentiaalia lannan tasaisemmalle alueelliselle levitykselle on olemassa. Kotieläintilojen ja kasvinviljelytilojen välisen yhteistyön lisääminen ja siihen liittyvien pullonkaulojen poistaminen vaativat nykyistä enemmän toimenpiteitä.

- **Huomio maatalouden investointeihin**

Maatalouden investoinneissa (kuuluu TAE pääluokkaan 30 Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala) tulisi varmistaa ympäristön tilaa parantavien tuotannollisten investointitukien saatavuus. Maatalouden rakennemuutos vie kohti suurempia tilakokoja. Samalla lannan ja lannan ravinteiden keskittyminen uhkaa lisääntyä. Siellä missä lantaa ja muita biomassoja syntyy hajanaisesti, tilakohtaiset prosessointi-investoinnit, kuten separointi, voivat olla perusteltuja. Sen sijaan suurilla

lantakeskittymäalueilla tarvitaan suuren luokan biojalostamoja (200 000 t/v tai suurempia). Näiden taloudellisia edellytyksiä voidaan parantaa esimerkiksi kannustimilla biopohjaisten liikennepolttoaineiden tuotantoon ja käyttöön. Kaikissa lannan prosessointi-investoinneissa tulee varmistaa kestävä ravinnetase ja kierrätysravinteiden kestävä käyttö niin, että niillä voidaan korvata fossiili- ja mineraalipohjaisia tuontilannoitteita.

Toteamme, että Saaristomeri-ohjelma voisi **tukea CAP-ohjelman investointien kohdentamista** mm. tiedonvälityksen muodossa. Ohjelman kautta olisi ehkä myös mahdollista toteuttaa pilotointeja ja yritysten T&K-työtä, joilla tuetaan lannan ja muiden kierrätysravinteiden tasaisempaa jakaantumista.

- Alueelliset ravinnekoordinaattorit

BSAG näkee tarvetta alueelliselle koordinoinnille ja neuvonnalle, jossa huomioidaan maan kasvukunto sekä ravinteiden, lannan ja muiden biomassojen tarjonta ja kysyntäpotentiaali, sekä autetaan toimijoita yhteistyöratkaisujen löytämisessä ja toteuttamisessa. Toivomme tämän näkyvän Saaristomeri-ohjelman painopisteissä. Kustannusarvio: 5 kokoaikaista ravinnekoordinaattoria Saaristomeren valuma-alueelle: 450 000 € /vuosi

- Kalanviljelyn siirtäminen mereltä maalle

Ehdotamme että ohjelman tulisi **edistää kalanviljelyn siirtämistä Saaristomereltä maalle kiertovesilaitoksiin**, koska kalanviljely Saaristomerellä aiheuttaa edelleen pistekuormitusta, ja kalanviljely maalla on toteutettavissa suljetun kierron järjestelmissä.

- Saaristomeren meriluonnon monimuotoisuuden suojelu

Ravinnekuormituksen vähentämiseen tähtäävien toimien lisäksi ei tule unohtaa merialueiden suojelua.

Suomenkin tukeman EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteena on saada 30 prosenttia merialueista suojelun piiriin vuoteen 2030 mennessä. Tällä hetkellä Suomen merialueista on suojeltu vasta n. 12 prosenttia. Ehdotamme, että Saaristomeri-ohjelma edistäisi tätä tavoitetta Saaristomeren osalta, ja tätä kautta mm. arvokkaan vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden suojelua. Suomessa tiedämme vedenalaisen monimuotoisuuden tilasta ja sijainneista paljon jo 16 vuotta toimineen Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelma VELMU:n ansiosta. VELMU:n

keräämä data on maailmanlaajuisestikin ainutlaatuista, ja mahdollistaa uusien suojelualueiden sijoittamisen suojelun kannalta tehokkaimmalla tavalla.

Vedenalainen monimuotoisuus keskittyy erityisesti saarten mataliin rantavesiin, jotka Suomessa ovat usein yksityisessä omistuksessa, ja joita Saaristomerellä on paljon. Jotta 30 prosentin kunnianhimoinen tavoite saavutetaan, ja jotta suojelu saadaan kohdistettua monimuotoisuuden kannalta tärkeimmille alueille, tarvitaan lisää yksityisille vesille perustettuja suojelualueita. BSAG:n Elävä Itämeri -hankkeen puitteissa perustetaan parhaillaan Saaristomeren suurinta yksityistä suojelualuetta Gullkronan saarta ympäröiville vesille. Saaristomeri-ohjelma voisi tukea työtä mm. edistämällä ympäristöministeriön HELMI-ohjelman laajentamista meriluonnon suojeluun.

Lisätiedot:

Projektijohtaja Eija Hagelberg, Baltic Sea Action Group
eija.hagelberg@bsag.fi
0500 609 526
www.bsag.fi
www.carbonaction.fi
www.elavaitameri.fi